

Nieuwsbrief

'Hectische dagen'

Restauratie Vakbondsmuseum op schema

"We zijn nu in de meest hectische fase van de restauratie", zegt directeur Arie Stolk van het Vakbondsmuseum. 'Nu' is medio juni en de ontmanteling van de bondsraadzaal is net voltooid. Stolk heeft dan ook maar even tijd om de laatste ontwikkelingen toe te lichten. Na een half uurtje wacht weer een vergadering met bouwers.

Gelukkig hebben we geen grote tegenvallers gehad, maar wel tientallen kleine", constateert Stolk. „Je gaat bijvoorbeeld een geplazuurde steen vervangen, waarvan de kleur van het nieuwe exemplaar net iets blijkt af te wijken. Maar in grote lijnen liggen we op schema."

Over de aannemer is Stolk zeer te spreken. „Hij heeft ervaring met dit soort klussen, er werken hier geen stricte nieuwbouwmensen. We zaten tot voor kort nog in de fase van sloop. Steeds als je iets 'nieuws' verwijderd, moet je maar afwachten wat daar onder tevoorschijn komt. Dat betekent continu ter plekke improviseren en overleggen. Dat gaat tot op heden prima."

Vochtuitslag is een van de problemen waar het bouwwerk van Berlage al lang mee kampt. Na twee decennia waren de fresco's van Richard Roland Holst (met teksten van zijn echtgenote Henriëtte) in de bondsraadzaal al zodanig aangetast, dat

in 1921 werd besloten deze achter betimmeringen te 'verstoppen'. Nu deze zijn verwijderd maakt de zaal een onttakelde indruk. Overal bladdert de verf van muren en plafonds, terwijl op een aantal plaatsen ook het pleisterwerk is beschadigd. Her en der slingert bouw materiaal over de vloer en werklieden lopen rond in overall waar eens hun voormalige voormannen vergaderden.

Het herstel van plafond, wanden, vloer en deuren moet in juli klaar zijn. Daarna zijn schilders tot oktober doende de fresco's van Roland Holst te restaureren. Het fraaie eikenhout waarmee de schilderijen waren betimmerd, ligt inmiddels elders in het gebouw opgelagen. Stolk: „Dat hebben we allemaal netjes opgeslagen, om later in het sousterrain te gebruiken."

Naast de bondsraadzaal wordt ook de directiekamer gerestaureerd. „We willen laten zien hoe die er oorspronkelijk uit-

IN DIT NUMMER

Reastauratie vakbondsmuseum	1
In memoriam Maarten de Groot	2
In memoriam Stan Poppe	3
Dwarsligger	3
Drie vakcentrales	4
Gouden Bergen	6
KAJ 75 jaar	8
Staking bij Pool	10
Literatuursignaleringen	11
Uit de vereniging	12

De Nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting FNV-pers te Amsterdam in opdracht van de VHV.

Verschijnt vier keer per jaar.
12e jaargang, nr.2, juni 1999

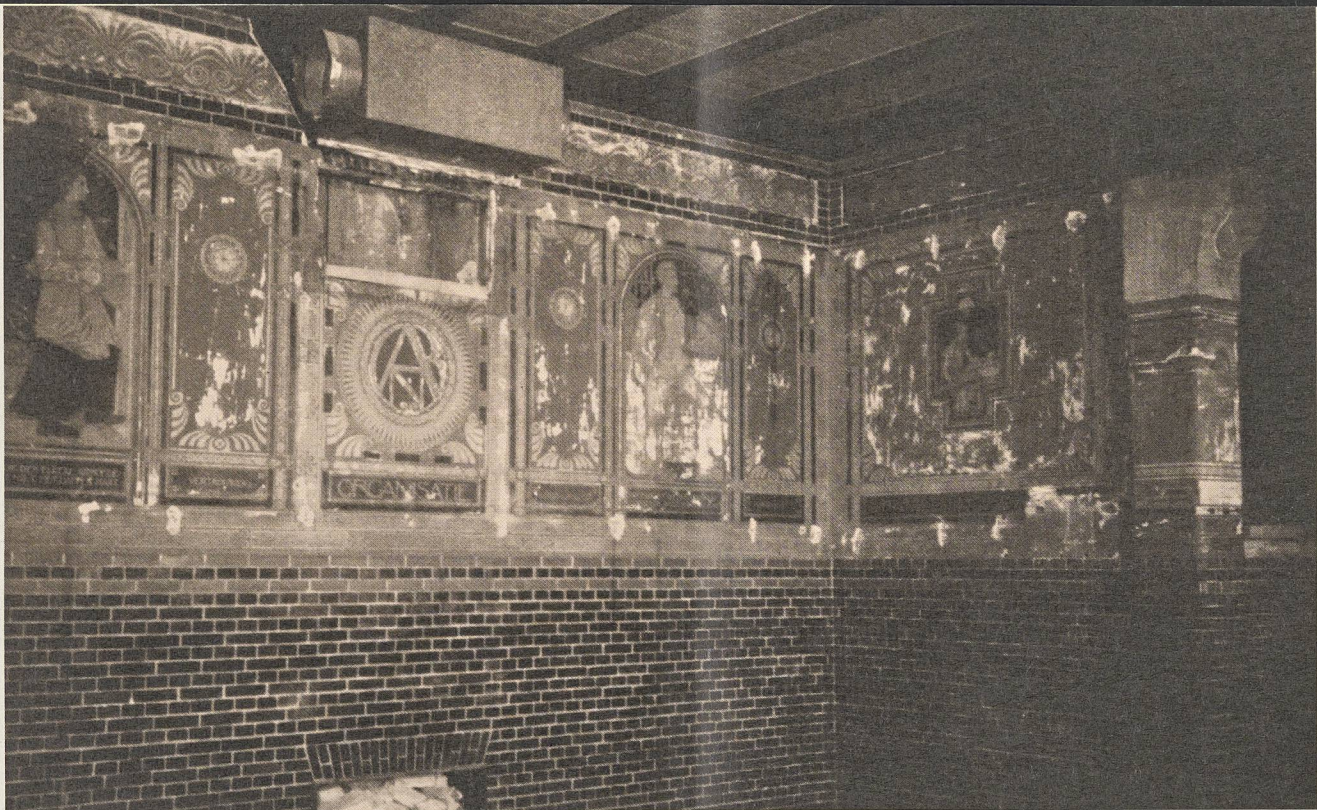
Redactie: Jacques van Gerwen
Harry Peer
Jeroen Sprenger
L. van Weterings

Redactieadres: Henri Polaklaan 9,
1018 CP Amsterdam.
Tel. 020-6241166

Vormgeving: Bea Oudejans

Druk: Hoonte Bosch &
Keuning

ISSN 1384-7457

zag”, zegt Stolk. „Dat betekent dat we de verlaagde plafonds en alle latere veranderingen verwijderen. Ook bij deze klus moet je voortdurend opletten. De meeste stucadoors willen een mooie gladde muur maken, maar daarbij bestaat het gevaar dat ze oude wandversieringen ondersmeren.” Ook de andere kantoren krijgen een face-lift, zonder tot in details in de oorspronkelijke staat te worden hersteld. Stolk: „We nemen de gelegenheid te baat de kantoren anders in te delen, nieuwe vloerbedekking neer te laten leggen en de muren een fris kleurtje te geven.”

Het werk aan de parterre moet eind dit jaar klaar zijn, waarmee de eerste fase van de restauratie wordt afgerond. Daarna komt in 2001 de buitenkant van het gebouw aan de beurt. „De muren moeten worden gevoegd en het hele pand gaat opnieuw in de verf,” zegt Stolk. „We hebben nog niet alles voor 100 procent rond, maar tot nu toe ziet het er goed uit.”

‘Geld voor de verbouwing komt niet vanzelf’, constateerde de directeur in deze nieuwsbrief van september 1999. ‘Daar zal ik stevig achterheen moeten.’ Inmiddels bezochten sponsors het gebouw om te bekijken hoe het werk vordert.

„Deze fase is de aardigste om mensen eens rond te leiden”, meent Stolk. „Je kunt zien hoe het ooit was en hoe het gaat worden. Verder is het natuurlijk een goede zaak om onze sponsors te laten zien waar hun geld blijft.”

Dat geld zal de komende jaren moeten blijven binnenstromen, want na de grondige opknappbeurt van parterre en buitenkant moet in 2002 het sousterrain worden aangepakt. Daar komen onder meer twee nieuwe toiletgroepen, waarvoor de financiering nog niet helemaal rond is. „We missen nog wat centjes”, formuleert

Stolk dat zuinig. „Als het hele project verloopt zoals tot nu toe het geval is, heb ik er alle vertrouwen in dat we de volgende fases ook volgens plan uit kunnen voeren.”

Eric Jan Weterings

In Memoriam

Op 7 mei 2000 overleed Maarten de Groot. Hij was vanaf de oprichting een markant vrijwilliger in het Vakbondsmuseum. Maarten was een rustige en wijze man, kwam je hem tegen dan was je gauw een uur in gesprek met hem.

Hij verzorgde en bouwde de bibliotheek op. Knipte kranten en tijdschriften op artikelen over het Vakbondsmuseum en Berlage. Maarten nam zijn werk zeer serieus, hij ging nauwgezet en precies met zijn materiaal om. Had je hem eenmaal verteld waar je mee bezig was, dan zocht hij gevraagd en ongevraagd naar mogelijke bronnen die je kon gebruiken. Maarten kwakkelde de laatste tijd al met zijn gezondheid. Hij liet het je wel weten dat zijn werkplek steeds vaker onverwacht voor vergaderingen in beslag werd genomen. Daar had hij overigens wel begrip voor.

Maarten was graficus van huis uit en kwam uit de christelijke vakbeweging. In zijn woonbuurt Bos en Lommer in Amsterdam-West was hij sociaal en politiek op vele terreinen betrokken en actief, in het kerkelijk leven, in Groen Links, voor vrede en milieu, voor duizend en een acties voor het tegengaan van verslechtingen of voor verbetering van het woon- en leefklimaat. Hij werd begraven naast de eeuwenoude Petruskerk in Sloterdijk, een pittoreske kerk die dank zij zijn inzet en vasthoudendheid gespaard is gebleven voor de slopershamer.

Maarten de Groot is 79 jaar geworden.

Harry Peer

In Memoriam Stan Poppe

Hij noemde zich niet de ideale voorzitter. Maar dat neemt niet weg dat hij een stevig stempel op de Vakbondshistorische Vereniging heeft gedrukt. Twee jaar na zijn aftreden als voorzitter is Stan Poppe overleden. Veel te vroeg, zeker gezien de plannen die hij nog had. Veel te vroeg ook zal zijn kritische betrokkenheid worden gemist: in de vakbeweging, in de PvdA en uiteraard ook in de Vakbondshistorische Vereniging.

Je zegt niet meer zo gauw dat iemand 'ouderwets' is. Maar in het geval van Stan Poppe mag het naar mijn gevoel nog wel. Hij was een 'ouderwetse sociaal-democraat'; niet iemand die veel te snel 'ideologische veren zou afschudden' om een overstapje naar het links-liberale denken te maken. 'Ouderwets eerlijk', niet te zeer gehinderd door tal van haalbaarheidsoverwegingen, kwam hij voor zijn mening uit. En 'ouderwets solidair' zette hij zich onvermoeid in voor samenwerking tussen de sociaal-democratische partij en de 'moderne vakbeweging'. Diep en diep teleurgesteld in zijn eigen partij kon men hem tegenkomen op bijeenkomsten ten tijde van de WAO-crisis. Het gegeven woord had betekenis voor hem, net zo zeer als trouw aan langdurige allianties.

In het gezin waarin Stan Poppe opgroeit zijn bond en partij geen onbekenden. Het is dan ook niet helemaal toevallig dat hij na de HBS in 1948 kantoorbediende wordt op het kantoor van de Algemene Nederlandse Metaalbewerkerbond (ANMB), een NVV-voorloper van FNV Bondgenoten. Zijn ambitie reikt dan niet verder dan 'hoofd van het secretariaat'. Zijn talenten worden echter al snel onderkend. Zo wordt hij betrokken bij de organisatie van het jeugdwerk en bij de wervings- en scholingswerkzaamheden. Hij ontleent daaraan de motivatie om in 1954 naast zijn werk een studie sociologie te gaan doen. In 1956 raakt hij betrokken bij een onderzoek naar de structuur van de bond. Het onderzoeksrapport wordt de basis van het befaamde 'bedrijvenwerk'. Als opvolger van Herman Wallenburg krijgt Poppe als hoofd Onderzoek en voorbereiding de taak om nieuwe bedrijvenwerkers op te leiden en te begeleiden. Onder hen velen die binnen en buiten de bond - zoals Johan Stekelenburg en Nico van Velzen - een prominente rol zullen gaan vervullen. Zelf verwerft Poppe bekendheid buiten bondskring door zijn betrokkenheid bij de Werkgroep Maatschappijkritische vakbeweging. Jonge vakbondsbestuurders en medewerkers van NVV, NKV en CNV treffen elkaar in deze werkgroep en weten de indruk te wekken dat er een Nieuw Links in de vakbeweging in aantocht is. Binnen de eigen beweging wordt dat Poppe niet in dank afgenomen. Hij wordt nog net niet met ontslag bedreigd, maar het wordt hem wel duidelijk gemaakt dat het bestaan van zo'n werkgroep eigenlijk onaanvaardbaar is. Die opstelling heeft het hem vergemakkelijkt op de uitnodiging van de PvdA in te gaan voor een verkiesbare plaats op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. In 1972 komt hij in de Kamer. Zo'n 15 jaar zal hij zich daar met tal van sociaal-economische onderwerpen bezighouden. Eén van de belangrijkste daarvan is de ondernemingsraad. Zo blijft hij zich inzetten voor meer medezeggenschap in de onderneming en zet hij de lijn voort, die hij met het bedrijvenwerk heeft ingezet.

Het was haast vanzelfsprekend dat Stan Poppe na het terugtreden van Wim Rotermundt, de eerste voorzitter van de Vakbondshistorische Vereniging, hem zou opvolgen. Nostalgie drijft hem daarin minder dan het stimuleren van kritische beschouwing van het actuele vakbondswerk. In zijn afscheidsinterview in de Nieuwsbrief zegt hij: „De komende jaren zou de Vakbondshistorische Vereniging wat meer moeten bijdragen aan discussies over de toekomst van de vakbeweging. Dat zou kunnen door de betrokkenheid van professionele historici te vergroten, zonder de vereniging als ontmoetingsplaats voor alle stromingen in de vakbeweging te verlaten. Het werk wordt dan wat bruikbaar voor de vakbeweging van vandaag. Die kant moet het op.”

Die kant moet het op? Stan Poppe zal zich niet meer actief bemoeien met de koers van partij, beweging en vereniging. Zijn inbreng zal worden gemist.

Jeroen Sprenger

DWARSLIGGER

Saluut

Er ontbreekt een verhaal in het vorige nummer van de Nieuwsbrief. Stan Poppe was gevraagd om een artikel te schrijven in de serie over vijftig jaar Wet op de ondernemingsraden. Het is er niet meer van gekomen. Stan was een van de oprichters van Zeggenschap, discussiemaandblad voor bedrijfsdemocratisering. Hij heeft als kamerlid van de Partij van de Arbeid een zeer belangrijke bijdrage geleverd aan de vernieuwende Wet op de OR van 1979. Van Stan heb ik geleerd dat politieke democratie en economische democratisering met elkaar verbonden behoren te zijn. En dat vakbondswerk en bedrijfsdemocratisering twee kanten van dezelfde medaille zijn.

Voor hem stond vast dat kennis van de geschiedenis van arbeidsverhoudingen en vakbeweging onontbeerlijk zijn voor het vasthouden van de idealen en de koersbepaling in de vakbondstrijd.

Stan was voorzitter van de leesgroep die mij begeleidt bij het schrijven van een publicatie over de Meubelmakersbond. Hij stuurde materiaal op, gaf tips, telefoneerde, formuleerde mooie zinnen. Zijn inspirerende ondersteuning is gestopt. Dat boek over de Meubelmakersbond komt er wel. Maar wat had ik graag het gesprek met hem daarover voortgezet.

Harry Peer

Samenwerking en conflict - de drie vakcentrales na 1950

Raad van vakcentrales

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog werden plannen ontwikkeld om na te gaan hoe na de oorlog de samenwerking zou moeten verlopen tussen het CNV, NVV en NKV. Er bestond bij het NVV een plan om 'n organisatie op te richten waarin wel alle bonden, maar niet de centrales vertegenwoordigd waren. Voor de toenmalige katholieke KAB was dat onacceptabel en het CNV wilde terugkomen zoals ze verdwenen was aan het begin van de oorlog, namelijk als een zelfstandige organisatie. Dat wilde het NKV ook en die kwam met een soort tussenoplossing; een reglement van samenwerking op basis waarvan de banden tussen de drie vakcentrales versterkt moesten worden. Dat leidde tot de oprichting van de Raad van Vakcentrales met daaronder de samenwerking tussen de bonden en de bedrijfsunies op plaatselijk niveau. De Raad was het toporgaan met vanuit iedere vakcentrale twee vertegenwoordigers; het NVV had 2 stemhebbenden, NKV en CNV elk één. Het NVV kon dus niet worden overruled. Binnen het CNV was er nog wel enige discussie. Plaatselijk is er voor zover na te gaan nauwelijks over gepraat, hetgeen ik onder meer ontdekte bij mijn onderzoek naar de geschiedenis van de CNV Hout en Bouwbond. Wel was er discussie in de toporganen zoals de bondsraden en bondsbesturen, hoewel de besturen al bijna geen ruimte meer hadden af te wijken van een besluit dat in de Tweede Wereldoorlog was genomen. Uiteindelijk bleek iedereen akkoord. Bestond er in 1945/1946 nog een wat afhoudende houding tegenover de samenwerking, daarna werd die steeds positiever.

Mandement

Opmerkingen van NVVbestuurder Vermeulen gemaakt tijdens de ILOvergadering (Internationale Arbeidsorganisatie) in Genève brachten daar verandering in. Hij stelde publiekelijk aan de kaak dat het ILOverdrag ter

discussie stond nu de katholieke bisschoppen in Nederland hadden bepaald dat katholieken alleen maar lid mochten zijn van een katholieke organisatie. Een ernstige inperking van de vakbondsvrijheid, noemde Vermeulen dat toen hij de ILOvergadering in 1949 toesprak. Het CNV deelde de boosheid van het NKV over die uitspraak en schaarde zich achter het NKV. Toch werd toen binnen het CNV ervoor gekozen de samenwerking in de Raad van Vakcentrales na een pittig gesprek voort te zetten.

In 1954 kwam het Mandement waarbij nog eens werd uitgesproken door de bisschoppen dat katholieken zich niet mochten aansluiten bij PvdA en NVV en dat hen werd afgeraden naar de VARA te luisteren. Het NVV zweeg toen, evenals de katholieke vakbeweging, maar Marinus Ruppert, voorzitter van het CNV hield zijn mond niet. Hij had zoals hij liet weten wel wat scherpere uitspraken van de bisschoppen verwacht. Daarop stapte het NVV uit de Raad van Vakcentrales.

Was dat nu echt de reden om te stoppen met de samenwerking of was het slechts de stok waarmee geslagen kon worden? Ruppert heeft zelf later wel gezegd dat als hij de ophef over zijn woorden had kunnen vermoeden, hij zich niet zo had uitgelaten. Maar er waren nog vier redenen die ten grondslag lagen aan de wens om aan die gereguleerde samenwerking een einde te maken.

Het reglement van samenwerking was destijds geschreven door Stapelkamp (CNV), Kupers (NVV) en De Bruijn (NKV); die waren in 1954 inmiddels weg en opgevolgd door Ruppert, Oosterhuis en Middelhuis. Het waren andere personen met andere karakters.

Ten tweede was de sociaaleconomische opbouw van Nederland grotendeels in de steigers gezet. Men was er nog niet helemaal, maar het gevoel 'met zijn allen er tegenaan' was toch weer een beetje weggeëbd. De aandacht voor PBO (Publieksrechtelijke BedrijfsOrganisatie) en medezeggenschap was inmiddels

gegroeid en de opvattingen daarover verschilden nogal tussen de centrales.

Ten derde was het NVV de samenwerking in 1944/1945 begonnen, omdat ze in een heel lastige positie zat. Het was de enige organisatie die gelijkgeschakeld was en toen nog een poos was doorgegaan in het begin van de oorlog. Zij werd ook voor een deel met de nek aangekeken, met name door personen als Ruppert, maar ook wel door NKV'ers. Bovendien waren er bij het NVV verwachtingen gewekt over mogelijke kansen op termijn voor een eenheidsvakbeweging. Die plannen kwamen niet uit en toen begon binnen het NVV ook een sfeer te ontstaan 'om er maar mee te stoppen'. In feite was de Raad van Vakcentrales een fout tegen de tijd. In 1945/1946 was de verzuiling weergekeerd en stond zelfs op zijn toppunt. De Raad doorbrak die tendens tot verzuiling, maar in 1954 ging dat niet meer.

Verdergaande bundeling?

Direct daarna begon het NKV de discussie over een intensievere samenwerking met het CNV. Het CNV heeft de boot afgehouden. Waarom? Blijkbaar had men geen behoefte al te nauw samen te werken met 'de paapschen'. Bovendien, als we nu zouden gaan samenwerken met de katholieken, smeten we dan de deur niet dicht voor het NVV? Men wilde eigenlijk geen fractievorming tegenover het NVV. Desondanks zie je dat er tussen 1954 en 1958 zeker wel werd samengewerkt. In 1958 ontstond er opnieuw behoefte aan structurele samenwerking; dat werd de voorloper van het Overlegorgaan. In 1962 werd die samenwerking opnieuw geïntensiveerd; het bureau van het Overlegorgaan telde toen 18 contactcommissies.

In 1969 kwam het NKV met een initiatief over de toekomstige structuur van de vakbeweging. Men vroeg zich af of het wel verstandig was in de toekomst nog een gesplitste vakbeweging overeind te houden. Er kwamen steeds meer vragen op de vakbeweging af en alle centra-

les hadden een tekort aan mensen en middelen. Zou bundeling niet verstandig zijn?

Het NVV reageerde heel positief. Het CNV kwam tot de conclusie graag intensief samen te willen werken, wilde de discussie met NVV en NKV aangaan, maar wel met behoud van de eigen identiteit. Daarmee gaf het CNV aan niet te willen discussiëren op basis van het stuk van het NKV. Men wilde nieuwe, eigen stukken en daarna de mogelijkheden onderzoeken. NKV en NVV waren al een stap verder; zij opteerden voor een soort federatie.

Eind 1970 kwamen de voorzitters van de 3 vakcentrales bijeen voor een bijeenkomst waar ook bestuurders en beleidsmedewerkers aan deelnamen. Voorzitter Kloos (NVV) schetste een beeld van een toporgaan waarvan de bonden rechtstreeks lid moesten worden en niet de vakcentrales. Dat was volledig tegen het zere been van Mertens (NKV) en Lanser (CNV). Wel werd besloten nog te zoeken naar mogelijkheden om verder te werken. Een studiegroep met Jaap Boersma, Ter Heiden en Arnolds kreeg de opdracht te onderzoeken welke modellen er waren om te komen tot samenwerking.

Dat leverde drie alternatieven op:

- 1) niet veel veranderen aan de bestaande situatie;
- 2) in de voorbereidingen samenwerken en afstemmen;
- 3) het model van de zware federatie

Voor het NKV vielen model 1 en model 2 af; zij wilde nog slechts spreken over model 3.

Het NVV ging dezelfde kant op. Het CNV was doodsbenuwd voor het verlies van de eigen identiteit en constateerde dat zij op basis van onderzoek naar verdere samenwerkingsmogelijkheden zou zoeken. Daartoe werd een studiegroep in het leven geroepen en een onderzoeksbureau ingeschakeld. Het CNV deed geen definitieve uitspraken. In 1970 en 1971 werd hard gewerkt aan de mogelijkheid de neuzen intern één kant op te krijgen. Het CNV vroeg zich af of een stap terug nog wel mogelijk was, wanneer zij de deur open zou zetten naar een zware federatie. Bovendien maakte het CNV zich zorgen over de toekomst van de identiteit en vroeg zich af of het allemaal wel goedkoper zou worden.

Een tussenvoorstel om de sociale zekerheid uit de centrales te lichten en voortaan vanuit een kantoor gedreëen te ontwikkelen, stuitte op de tegenstem van het CNV.

Op twee gebieden werd wel nauw samengewerkt, namelijk op dat van de internationale solidariteit en ontwikkelings samenwerking en op het terrein van wetenschappelijk onderzoek. Er kwam een apart bureau in het hoofdkantoor van het CNV dat deze zaken behandelde. De samenwerking was intensief. Onderzoeksbureau Bosboom en Hegener boog zich intussen over de vraag hoe een toekomstige federatie er uit zou moeten zien. De ondernemingsraden van de drie organisaties (alle drie wilden ze een samenwerking, inclusief de Ondernemingsraad van het CNV!) bogen zich inmiddels over sociale plannen.

De samenwerking liep vertraging op, omdat het NVV wilde dat er eerst besluiten genomen moesten worden over het hele traject voordat afspraken werden gemaakt over aparte stappen in de samenwerking. Dat was tegen de afspraken en leidde tot boosheid bij het NKV. De onderhandelingen zouden uiteindelijk moeten leiden tot de vorming van een federatie die op 10 januari 1974 zijn beslag zou krijgen.

De breuk

Die dag besloot het CNV niet verder mee te gaan in de federatievorming. Het CNV vond dat er onvoldoende ruimte was om de eigen identiteit naar voren te laten komen. Zo bestond bijvoorbeeld niet de mogelijkheid tot vooroverleg door een centrale, voordat het federatiebestuur bijeenkwam. Dat was de aanleiding, maar ik heb het vermoeden dat er meer punten een rol speelden bij het besluit.

Wilde het CNV eigenlijk van meet af aan wel een echte federatie en was ze niet doodsbenuwd opgesloten te worden in het grote cluster van NVV/NKV?

Het federatiebestuur zou 9 bestuurders vanuit het NVV tellen, 7 uit het NKV en 4 uit het CNV. Dat betekende dat de volledige verbondsbesturen van NVV en NKV erin werden opgenomen, maar slechts een deel van het verbondsbestuur van het CNV.

Ook de internationale verhoudingen tussen vakbonden speelden een rol; vooral de spanningen tussen IVVV en

WVA hebben hierbij zwaar gewogen. Afrondend nog twee slotopmerkingen: Ik heb me erover verbaasd dat nooit de variant ter tafel is geweest van een vakcentrale met fracties, zoals we die in bijvoorbeeld in Duitsland en Oostenrijk kennen. Dat model is zelfs niet eens besproken.

Wanneer de samenwerking was geslaagd, hadden we in Nederland een unieke situatie gekend; er is geen enkel land ter wereld waar op volledig vrijwillige basis een eenheidsvakcentrale is ontstaan, voortgekomen vanuit drie verschillende denominaties. Dat zou een unicum in de geschiedenis van de arbeidersbeweging in de wereld hebben betekend.

*Jan Jacob van Dijk,
beleidsmedewerker CNV*

Noten:

KAB (Nederlandse) Katholieke Arbeidersbeweging (1944-1964)

NKV Nederlands Katholiek Vakverbond (1964), ging in 1976 een federatie en later een fusie aan met het NVV.

NVV Nederlands Verbond van Vakverenigingen (1906), werd in 1981 de FNV (Federatie Nederlandse Vakbeweging)

CNV Christelijk Nationaal Vakverbond (1909)

Gouden Bergen

In een halve eeuw tijd is veel veranderd in de scholing van ondernemingsraden. Een bezoek aan VHS Bergen, de vroegere volkshogeschool, biedt meer zicht op die achterliggende vijftig jaar.

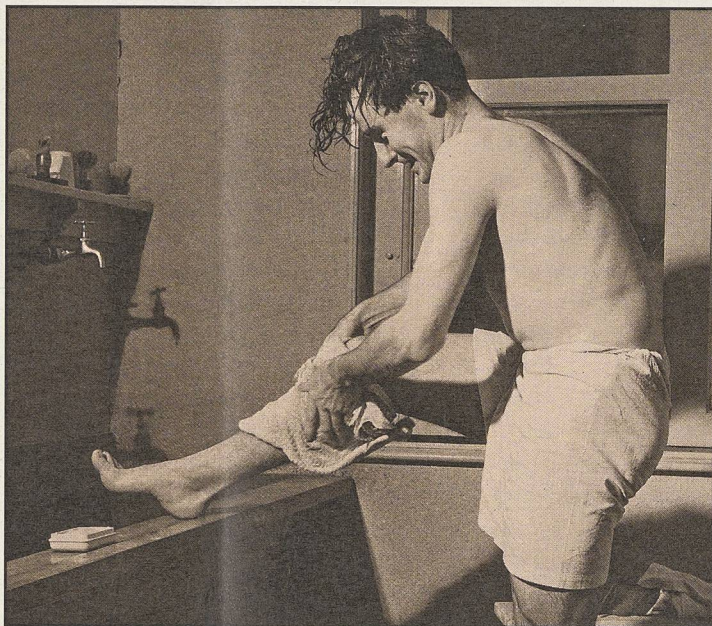
In de zomer van 1950 wordt de Wet op de ondernemingsraden (WOR) van kracht. Veel gepensioneerden en vakbondsbestuurders en natuurlijk vooral de (ex) OR-leden onder hen zullen zich de verblijven op de scholingsinstituten herinneren. Die zagen er een halve eeuw geleden wel heel anders uit. 'Dank je wel', schrijft de Secretaris van de Dienst der Havens en Handelsinrichtingen uit de hoofdstad aan de heer B.J.L. Heijman, Olympiaweg, Amsterdam, 'van de inhoud heb ik met belangstelling kennis genomen'. Een formele reactie op het 68 kantjes tellende handgeschreven verslag van Heijman's deelname aan de Algemene Mannencursus van 27 juli tot 8 augustus 1953 op 'De Zandhoeve' in Bergen (N.H.). Heijman had zich misschien iets meer voorgesteld, te meer daar hij zeer tevreden is over het gebodene. Veertien dagen op cursus, in internaatvorm, af en toe een middag vrij of een in het programma passende excursie. Op zaterdagmiddag kan de echtgenote of 'het meisje' aansluiten en is er een aangepast programma, met veel cultuur.

Het is een breed palet onderwerpen dat de 32 jonge mannen voorgeschoteld krijgen met medewerking van mensen waarvan velen de dag van vandaag nog bekend zijn. Zoals de econoom Jan Pen, de journalist

Deelnemers aan de Mannencursus AVK van de Volkshogeschool Bergen in Noord-Holland in 1951. Een zitting van het 'parlement'. Er was op de veertiendaagse cursus veel ruimte voor discussie. (Foto: Lood van Bennekom.)

Veertien dagen op een sta

◀ De warmwaterkraan ontbrak nog in 1951.

(Foto: Lood van Bennekom.)

Gabriël Smit, Maitland van de werkgeversorganisatie (nu: VNO-NCW) en organisatieadviseur ir. J. Bosboom. En niet te vergeten mr. O.V.L. Guermonprez, directeur van de Volkshogeschool Bergen. Oscar Guermonprez zal tientallen jaren directeur van de school blijven en had die zeldzame uitstraling die mensen aan hem bond en inspireerde. „Een echte netwerker”, zegt Ab Kalshoven, zelf 17 jaar lang trainer in Bergen, over hem. Guermonprez paste uitstekend bij de emancipatie van de burger die na de Tweede Wereldoorlog een versnelling doormaakte. En daarmee ook bij de emancipatie van de werknemer. Al op de eerste de beste cursusochtend ging hij dan ook met de groep in op de komst van de ondernemingsraad. In de volgende dagen werd veel tijd gestoken in vergadertechniek en spreken in het openbaar. Maar het programma was veel breder. De volkshogeschool was echt een school, maar dan voor volwassenen. Prestatiebeloning komen we tegen en de 'Ambonese Kwestie', emigratieproblematiek en de relatie met de Belgen. Dat Heijman zijn diensthofd verslag uitbracht over de cursus was op zichzelf niet bijzonder. In een notitie van het gemeentebestuur van Amsterdam, ondertekend door burgemeester A.J. d'Ailly van 19 maart 1952, valt te lezen dat is besloten dat maximaal ongeveer 1 procent van het personeel jaarlijks de gelegenheid krijgt om een cursus aan de volkshogeschool bij te wonen. De kosten van veertig gulden per persoon zijn voor de dienstak, de persoon

▲ Deelnemers aan de veertiendaagse 'meisjescursus'. Dat was in 1951 op De Zandhoeve.

in kwestie moet wel zijn eigen reiskosten betalen. Bovendien moet hij een verslag indienen over de cursus, wat Heijman dus deed.

Kost en inwoning

„Ik had in de winter van '50/'51 een paar maanden als rechtenstudent gewerkt in Bergen”, zegt Ab Kalshoven. „Na mijn studie ging ik het bedrijfsleven in, maar solliciteerde bij de volkshogeschool in 1966 toen ik zag dat de salarissen inmiddels op het niveau van docenten middelbare school waren beland. Lange tijd moesten cursusleiders het vooral hebben van hun eigen idealisme en financieel vooral geen eisen stellen. Ze kregen immers kost en inwoning!” De cursisten sliepen in die tijd nog op stapelbedden en deden zelf de afwas en ander korvee. Een enorm verschil met de

stapelbed

accommodaties en het comfort dat scholingscentra en hotels de deelnemers tegenwoordig bieden. Vroeger vaak uitsluitend de koude kraan, nu sauna en fitness-ruimte.

Allardsoog

De Volkshogeschool Bergen is niet de eerste volkshogeschool in Nederland. In Friesland, in het vermaarde Allardsoog in Bakkeveen, gaan al in 1932 de eerste cursussen van start, in 1938 gevolgd door Diependaal in Markelo. Bergen volgt kort na de oorlog. De algemene volkshogeschoolcursussen (AVK's) die tientallen jaren gegeven zullen worden, gaan veel verder dan de latere OR-cursussen. De AVK en de cursus ABS (arbeid, bedrijf en samenleving) beogen een oriëntatie te zijn op de ontwikkelingen en veranderingen in de samenleving. Vragen met betrekking tot het gezin en opvoeden, school en onderwijs, bedrijfs- en werkverhoudingen, maatschappij en kiezen, komen in deze cursus aan de orde. De discussie is belangrijk en dus moet het onderlinge niveauverschil niet

▲ De afwas in de vroegere keuken van 't Oude Hof in Bergen. De Volkshogeschool Bergen had twee lokaties: 't Oude Hof en De Zandhoeve, beide in Bergen. (Foto: Lood van Bennekom.)

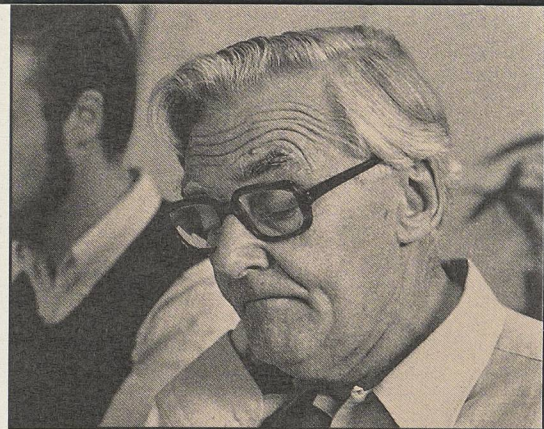
Veertien dagen met elkaar op cursus, zoals de AVK aanvankelijk inhield, was geen kleinigheid. Een personeelschef van de Gemeente Amsterdam informeert dan ook of de deelnemers wel op hun thuiskomst worden voorbereid. De overgang zou anders wel eens te groot kunnen zijn.

Deelnemers aan een cursus op Allardsoog in Friesland, waar in 1932 de eerste volkshogeschoolcursussen van start gingen.

al te groot zijn. Soms melden de notulen van die bijeenkomsten dat het toch niet goed gelukt is, omdat enkele deelnemers de discussie voortdurend overheersten.

Gelukkig heeft de cursusleiding daarop gerekend en op de laatste cursusdag staan thuishomen en weer opgaan in de maatschappij centraal.

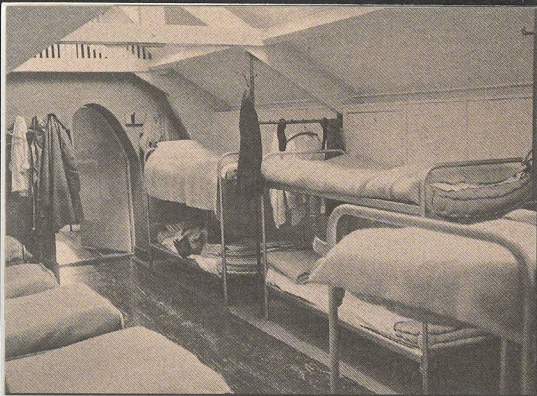

▲ 'Netwerker' mr. O.V.L. Guermontprez, tientallen jaren directeur van de VHS Bergen. Foto uit 1975.

„De AVK was voor mannen om zich te oriënteren op verschillende levensterreinen. De ABS ging vooral in op de relatie werk en wonen.” Aldus Peter van Zutphen, inmiddels al weer dertig jaar cursusleider bij VHS Bergen, zoals de volkshogeschool zich al een ruim aantal jaren na de fusie met De Haaf/Dijk en Duin noemt. Van Zutphen: „Het bedrijfsleven waardeerde het dat mensen relaties tussen levensterreinen wisten te leggen en de rol van de arbeid wisten te plaatsen.” Hij ziet zelf de persoonsgerichte motivatie in het cursuswerk weer terugkomen, na al die jaren van efficiency en no-nonsense. „Ook nu gaat het weer meer om het afstemmen van privédoelen op het werk en omgekeerd en is de redenering bij veel bedrijven dat het welzijn van de werknemer meer primair dient te staan.”

Weekeinde graag vrij

De veertiendaagse cursussen uit de jaren vijftig en zestig kwamen langzamerhand onder druk te staan. Het beslag op het weekeinde werd in toenemende mate als een belasting ervaren. De school reageerde er op door zowel aaneengesloten als 'losse' cursussen aan te bieden. Maar ook die termijnen kwamen in de loop der jaren ter discussie te staan. Zo hebben ondernemingsraden zich lange tijd gericht op het vijfdaagse regime. Later kwam ook die cursuslengte, door te brengen in het internaat, onder vuur. Eerst kwamen de hotels als alternatieve verblijfplaatsen, met natuurlijk aanmerkelijk meer comfort, nog later werd ook het driedaagse interne verblijf als een te grote belasting ervaren. De Volkshogeschool Bergen stond in de jaren zeventig niet te trappelen om al die leergierige ondernemingsraden op te vangen. Dat leidde tot een botsing met directeur Meine Pit van het Gemeenschappelijk Begeleidings Instituut Ondernemingsraden

◀ *‘De slaapzalen waren eenvoudig maar netjes ingericht. Door het “mixen” van ouderen en jongeren werd de rust bevorderd’, schrijft in 1957 een cursusdeelnemer uit Eindhoven.*

(GBIO), dat voorjaar 2000 net haar eigen zilveren jubileum heeft mogen vieren. Ab Kalshoven: „Bij sommige instituten speelde toen de discussie dat ondernemingsraden geen ondersteuning verdienden, want zij hielden het bestaande stelsel in stand en dat moest juist ter discussie worden gesteld. Het gesprek bij ons ging meer om de zienswijze dat ondernemingsraden te veel een mono-cultuur vormden. Voor ons waren zij onderdeel van een breder palet van mens en arbeid. Daar kon je niet zo maar een schijf apart van nemen en scholen. Het werkoverleg kreeg bij ons bijvoorbeeld ook veel aandacht.”

Bergen werkte dan ook aanvankelijk niet mee toen het GBIO aandrong en een eigen keurslijf en eisenpakket op tafel legde. Het GBIO wist de eigen machtspositie goed uit te buiten, want tegelijkertijd draaide het ministerie met Cultuur in haar portemonnee de geldkraan langzaam dicht. Binnen de gelederen van de volkshogeschool kraakte het halverwege de jaren zeventig. Dat er aan de scholing van ondernemingsraden verdiend kon worden was wel duidelijk, maar of dat ook door Bergen moest gebeuren, was nog maar de vraag. De meningen waren binnen Bergen sterk verdeeld. Pit kon daar niet op wachten en dreigde Bergen af te voeren. Hij eiste minimaal 75 dagdelen per jaar en binnen twee jaren zouden dat er 125 moeten zijn.

SER-advies

De GBIO-directeur had met een duidelijke taakopdracht te maken. Zijn instituut was immers opgericht door de Stichting van de Arbeid en dan was er dat SER-advies uit mei 1972 waarin werd voorgerekend dat minimaal 500 OR-cursussen per jaar, met naar schatting 10.000 deelnemers, verwacht konden worden. Wilde de ontwikkeling van de ondernemingsraad een verdere kans van slagen hebben, dan diende het cursusaanbod navenant te zijn. Het geduld van Pit raakte onder die druk dan ook snel op. Uiteindelijk gaf niet het GBIO de doorslag maar de verdergaande Haagse bezuinigingsfixatie. Het dreef de Volkshogeschool Bergen en Vormingscentrum De Haaf, eveneens in Bergen, maar dan met een levensbeschouwelijke achtergrond, in elkaars armen. De Haaf verspeelde op dat moment juist het GBIO-contract, omdat het niet aan de kwaliteitsnormen van het GBIO kon voldoen. Dat leidde er uiteindelijk toe dat het VHS-bestuur ingreep en een nieuwe directeur aanstelde om letterlijk orde op zaken te stellen. Wat lukte. Die directeur, Tilly van der Poel, zit er nog. Er is nog iets veranderd de laatste tien jaar: Het logo van VHS Bergen, waarin de luidklok te zien was met de slagzin 'Ik wek de slapenden en roep de levenden'. De taakopvatting van de volkshogeschool uit die tijd.

Huug Klooster

► *Linoleumsnede in drie kleuren van 't Oude Hof van de hand van Hans van Draanen, uit 1958.*

Kajotters nog eenmaal De Kristelijk

Brussel, 30 april 2000 De internationale trein AmsterdamBrussel brengt ons naar het Centraal station in de Belgische hoofdstad. De weg naar de Metro wordt ons gewezen door speciale KAJ borden. Op het Metroperron staan rond 10.30 uur voornamelijk oudleid(st)ers vande (V)KAJ uit Antwerpen, het Waasland, WestVlaanderen en Nederland.

Het wordt even dringen voor de 170 staplaatsen. Maar de grijze KAJgolf weet nog van inschikken. Ook vanaf het Metrostation naar Heizel EXPO is de route uitstekend bewegwijzerd. Veel Belgische deelnemers zijn met openbaar vervoergekomen. De meesten reisden op een speciaal ticket voor deze KAJ manifestatie.

In de Expositiehal van het grote Heizelcomplex wordt vandaag van 13.00 tot 18.00 uur de openingsceremonie van de tiende wereldraad van de internationale KAJ gehouden. Tevens wordt de 75e verjaardag van de stichting van de KAJ gevierd. Voor we toegelaten worden moeten we eerst een entreearmbandje gaan kopen bij het juiste loket. Veel vrijwillige medewerk(st)ers maken dat mogelijk. Wie, zoals wij, te vroeg is aangekomen kan een fototentoonstelling over de geschiedenis van de kajottersbeweging bezoeken. Bij de uitgavenstands kunnen boekjes of speldjes worden gekocht. In een omgebouwde bus zijn consumptiebonnen verkrijgbaar, zodat wisselproblemen bij het bestellen van een drankje worden voorkomen.

Zien, oordelen en handelen

In 1915 werd de priester Jos Cardijn proost van de Sociale Werken voor

maal bijeen

lijke Arbeidersjeugd (KAJ) 75 jaar

mannen in het arrondissement Brussel. De Eerste Wereldoorlog belemmerde hem in de uitoefening van deze taak. Hij werd door de bezetter zelfs een halfjaar opgesloten in de gevangenis. Maar na WOI begon hij studie kringen voor jonge arbeiders en bedienden. Hij gebruikte daarbij een praktische methode: zien, oordelen en handelen. Het uitgangspunt was de realiteit van het leven. Door de KAJ werd deze methode wereldwijd bekend en toegepast.

Cardijn stichtte de 'Syndicalistische jeugd' voor werkende jongeren vanaf 14 jaar. Op 13 april 1924 kwamen vertegenwoordigers van 'De Jonge Werkman' (Antwerpen en Leuven), 'De Jong Syndicalisten' (Mechelen) en de 'Syndicalistische Jeugd' (Brussel) bijeen. Zij besluiten tot de oprichting van de zelfstandige 'Kristelijke Arbeidersjeugd' (KAJ). Er werd een landelijk verbond opgericht, gesplitst in twee afdelingen: een Vlaamse en een Waalse. De doelstelling was: 'de behartiging der godsdienstige, zedelijke en sociale belangen der jonge werklieden'. Veel leiders van de arbeidersbeweging waren zeer wantrouwig. Zij voelden weinig voor zo'n afzonderlijke zelfstandige organisatie. Een jaar later kreeg Cardijn openlijke steun van paus Pius XI voor zijn KAJ. De Belgische bisschoppenconferentie erkende de KAJ (als katholieke actie voor de arbeidersjeugd) en benoemde Jos Cardijn tot algemeen proost.

Van, voor en door

Cardijn maakte als jong priester studiereizen naar Duitsland, Engeland en Frankrijk. Hij werd zelfs door Baden Powell gevraagd algemeen commissaris te worden. Bij een algemene jeugdbeweging zouden veel jonge arbeiders zich niet thuis voelen, meende hij en aanvaardde die functie dan ook niet. Wat hem voor ogen stond was een beweging van, voor en door jonge arbeiders en bedienden. De priesters, die als proost werden aangesteld, moesten de zelfwerkzaamheid van de kajotters bevorderen.

(En niet, zoals bij 'De Jonge Werkman' in Nederland als voorzitter-directeur fungeren).

De Belgische christelijke vakbeweging raakte er van overtuigd dat de KAJ en JOC een goede greep was. Het eerste jubelcongres van de KAJ op 25 augustus 1935 bracht honderduizend kajotters bijeen in het Heizelstadion in Brussel. Bij deze viering van het tienjarig bestaan was de KAJ reeds in 26 landen opgericht. Een jaar later sloten KAJ en JOC een akkoord met het Algemeen Christelijk Vakverbond. De KAJ werd verantwoordelijk voor 'het syndiceren van jonge arbeiders, voor propaganda en de opleiding'. Veel oudkajotters werden actief in de vakbeweging en politiek.

Vorming door actie

Voor veel werkende jongeren en priesters was de KAJ door de methodiek en de zelfwerkzaamheid een 'school voor het leven'. Ook voor degenen die een hogere (beroeps)opleiding hadden genoten. Het 'handelen' was in principe gericht op gezamenlijke activiteiten. Zelfwerkzaamheid en eigen verantwoordelijkheid waren daarbij uitgangspunt. Bij vrijwel alle onderzoeken van de KAJ waren steeds vele kajotters actief betrokken. De resultaten werden in studiekringen verzameld en besproken. En ook al was dit alles niet volledig wetenschappelijk verantwoord, er ging een onvoorstelbare vorming van uit.

Opgang en neergang

Onder de namen KAJ, JOC, CAJ, YCW en dergelijke groeide de beweging van jonge arbeiders en arbeidsters wereldwijd. Vooral na de Tweede Wereldoorlog was die groei ongekend. In 82 landen werd de (V)KAJ opgericht. In 1957 werd de internationale KAJ officieel in het leven geroepen. Bij het internationaal secretariaat waren 60 landelijke organisaties uit alle continenten aangesloten. Sinds het einde van de jaren '60 werd de KAJwerking verbreed. Zij beperkte zich niet langer tot de christe-

lijke werkende jongeren maar richtte zich tot alle jonge arbeiders zonder onderscheid naar geloof of ideologie. Door de dood van kardinaal Jozef Cardijn in 1967 ontviel de grote bindende kracht van de stichter aan de KAJ. Op de wereldraad van Linz kwamen grote meningsverschillen over structuren en werking naar voren. Dit veroorzaakte een crisis en liep zelfs uit op een scheuring. De KAJ van een aantal landen, waaronder Frankrijk en Groot-Brittannië, stapten uit de internationale KAJ en vormden de CIJOC (Coördination Internationale des JOC). Ook in Vlaanderen kwam een afsplitsing. Er ontstonden drie organisaties: KAJ, VKAJ en Kajottersbeweging. Na bijna twintig jaar werd de eenheid weer hersteld in de 'KAJjongeren maken beweging'.

In Nederland bestaat de (V)KAJ al jaren niet meer. Die verdween door na samengaan van KAJ en VKAJ in de KWJ (Katholieke Werkende Jongeren) en vervolgens het opgaan van de KWJ in de FNVjongeren.

Toekomstverwachting

De belangstelling voor de opening van de tiende wereldraad was groot. Er waren veel jongeren en oudkajotters aanwezig. De expositiehal was tot de nok bezet. Voor het colloquium op 1 en 2 mei in het Congrespaleis werden 500 deelnemers verwacht. En 150 afgevaardigden komen van 3 tot en met 22 mei bijeen voor de wereldraad. Zij bezochten eerder de KAJ in verschillende Europese landen. Door middel van verschillende werkgroepsessies zal het zien, oordelen en handelen in praktijk worden gebracht. De toekomstverwachtingen zijn hoog gespannen. In Brussel zijn afzonderlijke secretariaten voor de nationale KAJ, de internationale KAJ en de Europese KAJ gevestigd.

Geert Wagenaer

Een staking in brieven

We volgen de staking bij de meubelmakerij Pool te Haarlem in het begin van de twintigste eeuw. Die is illustratief voor wat er in die tijd in vele bedrijven gebeurt. Op 23 februari 1904 zegt Pool, eigenaar van het gelijknamige bedrijf, ontslag aan aan J. van de Tiel. Het slachtoffer is een actieve vakbondsman. Zijn collega's vormen een commissie om het ontslag van hun kameraad aan te vechten. De woordvoerder verzoekt om een gesprek. Hij krijgt te horen dat ook hij kan vertrekken. Vervolgens leggen 28 man het werk neer.

Op 26 februari stuurt C.J.B. van de Wijngaard, de secretaris van de Meubelmakersbond, een brief over de staking aan alle afdelingen. Er zullen er nog vele volgen. Van de Wijngaard vermeldt dat genoemde staking is uitgebroken en dat de arbeiders van de andere vestiging van Pool in Zaltbommel uit solidariteit eveneens het werk hebben neergelegd. Hij verzoekt alle afdelingen de één-uurloon storting toe te zenden, zodat op zaterdag de uitkering aan de stakers kan plaatsvinden. Het aantal stakers te Haarlem is toegenomen tot dertig.

Twee dagen later volgt een nieuwe brief. Er zijn enige lijsten bijgevoegd tot inning van steun voor de strijdende kameraden. Van de Wijngaard: 'Stand der staking op heden gunstig, tot nog toe geen enkele onderkruiper aangevorven door Pool, dankzij het flinke posten'.

Begin maart. Opnieuw een brief. De eerste uitkering heeft plaatsgevonden. Fl. 7, voor gehuwden, plus 25 cent voor ieder kind, en fl. 5, voor ongehuwden. De tot dan binnengekomen één-uurloon stortingen zijn niet toereikend. De bondskas moet worden aangesproken. Maar helaas, die is leeg. 11 maart 1904. Er gaat een geheime brief naar de rijke afdelingen Arnhem, Rotterdam en Groningen, waarin staat dat de één-uurloon storting onvoldoende is en de lijsten van het NAS nog te kort in werking zijn. De afdeling Amsterdam is al met fl. 150, over de brug gekomen. Het voorzetje is wel duidelijk. Nu kan de geadresseerde toch niet achterblijven.

Onderkruipers

Twee weken nadat de staking is begonnen treedt een nieuwe fase in. Er wordt krampachtig geprobeerd de gelederen gesloten te houden. Op 12 maart stu-

ren de secretaris en de penningmeester van de afdeling Haarlem van de Meubelmakersbond een brief naar hun collega's in Den Haag met het verzoek de Hagenaar A.J. van Gelder aan te spreken, die zich als onderkruiper manifesteerde. Breng hem op andere gedachten, is de boodschap. Ze ronden hun verhaal af: 'De staking staat er nog steeds goed voor ten onzen voordele, de onderkruipers zijn zoodanig geweerd dat Pool in werkkrachten verder is af dan toegenomen'.

Op 23 maart schrijft de secretaris van de afdeling Zaltbommel Sj. Vogelaar een brief aan de afdeling Den Haag. Drama's tekenen zich af: 'Hierbij doen wij u weten, dat één der soldaten de strijd is ontvlugt en werk heeft gevonden in Den Haag, met name J. Jonker. Mocht bedoelde persoon in kwestie zijn eigen soms aangeven als lid uwer afdeling, houdt dezen in de gaaten.' Aan de brief is nog een P.S. toegevoegd: 'Deze morgen is er weer één de strijd ontvlugt en nog wel onze Voorzitter, met name A. Bogaars. Deze persoon geeft als reden op: te geringe uitkeering'.

Hetzelfde geldt voor Jonker die in allerlei plaatsen geprobeerd had werk te vinden voordat hij tenslotte in Den Haag belandde. De veroorzaker van al deze ellende is de lachende derde op de achtergrond. Het laatste wat Pool zal doen is met zijn hand over zijn hart strijken.

In het defensief

We laten Van de Wijngaard weer aan het woord. Het is 16 april. 'Reeds is deze staking de 6de week ingetreden en nog steeds staan onze kameraden pal en ondanks vele moeilijkheden welke zij ondervinden van de kant der Haarlemsche politie en die der onderkruipers is van moedeloosheid onderhen niets te bespeuren'. Dan volgt een reeks van namen van welwillende

medewerkers die Pool aan zijn kunst-richting heeft weten te verbinden. De opsomming is er een met aanduidingen als 'vroeger ontslagen door Pool wegens te duur werk en kon niet zelfstandig werken'. De strekking is wel duidelijk. Van de Wijngaard probeert de stakers en de leden van de bond een hart onder het riem te steken. Aan deze amateurs zal Pool niet veel hebben.

Einde staking

Het einde van de staking is in zicht. We zijn in de derde week van april beland. Van de Wijngaard: 'Maandag werd door onze Haarlemsche strijders besloten een ultimatum aan Pool te zenden, waarin zij antwoord verzochten voor Dinsdagavond vòòr 6 uur. In dit ultimatum werd de eisch gesteld, allen zonder onderscheid weer aan 't werk en dat door Pool nimmer meer inbreuk zou worden gemaakt op 't vereenigingsrecht. Bij weigering besloten zij geen van allen weer in de fabriek te gaan en zich van ander werk te voorzien'. Pool antwoordt op zijn manier. Er komt een bericht in de Haarlemse kranten dat hij na een vertraging van zeven weken weer in staat is alle orders uit te voeren. De stakers houden de eer aan zichzelf. Ze voeren hun ultimatum uit en gaan elders werk zoeken. Van de Wijngaard constateert: 'Wij kunnen de Haarlemsche kameraden een eeresalut brengen voor de kranige wijze waarop zij hunne staking hebben geleid, en al hebben zij nu voor de overmacht van het kapitaal moeten bukken, toch is de aftocht eervol. Zij gaan het terrein der strijd verlaten zonder de knie te buigen voor de vijand'.

Op 3 mei volgt er een laatste mededeling van de secretaris van de bond. Op één persoon na, een gehuwde met zes kinderen, is ieder weer aan de slag. De één-uurloon storting is opgeheven.

Harry Peer

LITERATUURSIGNALERINGEN

Jan Jacob van Dijk en Johan Slok, Samengesnoerd door een band. Een eeuw Hout- en Bouwbond CNV 1900-2000 (Woerden 2000), 400 pagina's. Centraal in dit gedenkboek staat niet de bond zelf, maar zijn reactie op sociaal-economische ontwikkelingen in de twintigste eeuw. Vragen komen aan de orde als: welke bijdrage leverde de bond aan vermindering van de grote werkloosheid in de bouw in de jaren tachtig? En: hoe behartigde hij de belangen van zijn leden bij ingrepen in de sociale zekerheid?

Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis 20 heeft als thema De sekse van de seksualiteit, 192 pagina's ISBN 90 6861 192 5, prijs f 38,50

Onvoltooid Verleden nummer 8 maart 2000 met bijdragen van onder meer Henny Buiting (Ceton en de arbeidseenheidsschool), Ruud Beeldsnijder (Op zoek naar het Haagse 'grouw'. De 'criminen' uit de Haagse gerechtelijke archieven 1670-1672) en Homme Wedman (De Sociaal-Demokratische Bond en de vrouwenstrijd).

Bibi Panhuysen, Maatwerk. Kleermakers, naaisters oudkleerkopers en de gilden (1500-1800), (Amsterdam: IISG 2000) 300 pagina's ISBN 90 6861 190 9, prijs f 58,-

Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis 1 (1975) - 25 (1999). Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan heeft de redactie van het jubilerende tijdschrift een handig register samengesteld. Het bevat registers van redacteuren en redactiesecretarissen, artikelen, recensies, een thematische index op artikelen, een lijst van rubrieken, een lijst van aanvullingen op de Nederlandse archieven van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis' en een lijst van Cahiers Sociale Geschiedenis (94 pagina's).

Sjaak van der Velden, Stakingen in Nederland. Arbeidersstrijd 1830-1995 (Amsterdam IISG 2000) 400 pagina's cd rom ISBN 90 6861 191 7, prijs 80,- In de 19e en 20e eeuw hebben in

Nederland bijna 15.000 stakingen plaatsgevonden. Van der Velde heeft alle stakingen en bedrijfsbezettingen die hij heeft kunnen traceren beschreven. Wanneer vonden de meeste stakingen plaats? Zijn Amsterdammers strijdbaarder dan Rotterdammers? Welke rol speelde de opa van Viola Holt in de arbeidersbeweging? Staakten leden van het CNV meestal niet mee, terwijl de FNV vooraan stond?

Deze en vele andere vragen worden beantwoord in een afwisseling van statistische onderzoeken en aandacht voor het historische detail. De bijgeleverde cd-rom bevat een uitgebreide beschrijving van de beschreven stakingen.

Hilde van Wijngaarden, Zorg voor de kost. Armenzorg, arbeid en onderlinge hulp in Zwolle 1650-1700 (Prometheus/Bakker 2000) 354 pagina's, prijs f 52,75.

Inge de Wilde, 'Een sterke geest van vrijheid'. Brieven van de student J.W. Albarda aan G. Nolet-Adama en F.M. Wibaut, 112 pagina's, ISBN 90 6861 189 5, prijs f 39,50.

Zeggenschap. Tijdschrift over arbeidsverhoudingen (april 2000, 11e jaargang) met bijdragen over vakbeweging en sociale zekerheid, vrouwen in de wao, generatiebewustpensioen, een portret van Ahold en een interview met Ger Harmsen, de vakbondshistoricus en natuurliefhebber, die teleurgesteld is over de huidige koers van de vakorganisaties. Volgens Harmsen zijn ze te veel bezig met het individu en verliezen daarmee de solidariteit uit het oog.

Tentoonstelling
De mijnen, een fotografische studie van 10 fabriekscomplexen.
Fototentoonstelling van het werk van Bernd en Hilla Becher. Tot en met 9 juli in Huis Marseille, Keizergracht 401, Amsterdam, telefoon 020 - 5318989. De tentoonstelling is wekelijks te zien van dinsdag tot en met zondag van 11 tot 17.00 uur, entree f 5,-
Internet: www.huismarseille.nl

De expositie bevat circa 200 opnamen van tien mijncomplexen in Duitsland en België. De foto's zijn gemaakt door het bekende Duitse fotografen-echtpaar Bernd en Hilla Becher. Zij hebben vanaf de jaren vijftig systematisch een fotografische studie gemaakt van industriecomplexen in Europa en Noord Amerika. Bij deze expositie zal tevens een keuze uit de de bedrijfsfoto boeken worden getoond uit de periode 1900-1950.

Jacques van Gerwen

UIT DE VERENIGING

VHVLedenraad

Op maandagavond 6 maart jl. kwam onze ledenraad weer bijeen in de Marinus Ruppertzaal van het CNV verbondskantoor te Utrecht. Deze eerste vergadering, binnen zes maanden na ieder boekjaar, is de statutaire jaarvergadering. Door middel van het jaarverslag en de jaarrekening werd door het bestuur verantwoording afgelegd omtrent de gang van zaken van de VHV en het gevoerde beleid in 1999. In een bijlage van het jaarverslag werd afzonderlijk verslag gedaan van de activiteiten van de VHV. De ledenraad kon vaststellen dat steeds meer activiteiten 'in de regio' plaatsvinden. Dit is het resultaat van de inzet van werkgroepen waarin actieve leden samenwerken. Het jaarverslag en de jaarrekening (balans, staat van baten en lasten, alsmede het verslag van de kascontrolecommissie) werden unaniem goedgekeurd. Na het huishoudelijk deel van de ledenraadsvergadering kwam Jan Jacob van Dijk aan het woord. Hij heeft onderzoek verricht naar de samenwerking tussen de drie vakcentrales sinds de Tweede Wereldoorlog en naar de problemen die zich daarbij voordeden. Van Dijk ging vooral in op de positie en standpuntbepaling van het CNV. De resultaten van zijn onderzoek zijn gepubliceerd in het derde Cahier over de geschiedenis van de christelijk-sociale beweging.

VHVleergang 2000 over de geschiedenis van de cao

In het vorige nummer van de Nieuwsbrief konden we de vierde vakbondshistorische leergang aankondigen. Toen waren het thema en de data reeds bekend. Thans is het programma door de werkgroep uitgewerkt en zijn de inleiders bekend. We kunnen nu een volledig beeld van de opzet geven.

- 7 oktober : Introductie op het thema. Luuk Brug houdt een algemene inleiding over de geschiedenis van de cao en Jaap Hooiveld spreekt over de recente geschiedenis en de actualiteit.
- 21 oktober : De geschiedenis van de cao, belicht vanuit confessionele hoek Reinier Rutjens over de cao, vroeger en nu, gezien vanuit de rooms-katholieke optiek. Piet Kroon over de opvattingen

en ervaringen van het CNV met betrekking tot de cao.

- 4 november : De totstandkoming van de cao. Jaap Ruiter en Erna van de Rijdt schetsen de enorme veranderingen in het bankwezen en de gevolgen daarvan voor de cao. Vanuit die geschiedenis gaan zij in op de hedendaagse praktijk aan de onderhandelingsstafel.
 - 18 november : De positie van vrouwen, verankerd in de cao. Janneke Plantenga over de geschiedenis van het gevecht van vrouwen voor een betere positie op de arbeidsmarkt. Ans van Uffelen over haar onderhandelingservaringen over dit gebied in o.a. de dienstensector.
 - 2 december : De toekomst van de cao. Herman Leisink over de nieuwe grafimedia cao. Peter Leisink vooral over de internationale dimensie. Ook : de positie van de OR, verbindend c.q. onverbindendverklaring, etc. Kees Korevaar : andere cao, ander type vakbondswerk.
- De bijeenkomsten worden gehouden in De Burcht in Amsterdam, steeds van plm. 13.00 tot plm. 15.30 uur. De werkgroep die van het bestuur het verzoek kreeg een en ander uit te werken, bestaat uit: Geert Wagenaer (voorzitter), Els Huizinga (secretaris), Huub van den Dungen, Huug Klooster en Harry Peer.

Algemene ledenvergadering (ALV)

In twee voorgaande nummers van de Nieuwsbrief en in een mededeling van 19 januari 2000 werden alle leden geïnformeerd over de ALV van 15 april jl. Aan de 55 leden die zich hadden opgegeven werden op 30 maart de stukken gezonden. In de nieuwe congreszaal van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam kon VHV-voorzitter Jaap van der Linden 49 deelnemers verwelkomen. Het bestuur bracht het statutair voorgescreven verslag uit 'omtrekt de gang van zaken' van de vereniging in 1998 en 1999. De periodiek aftredende leden van de ledenraad werden opnieuw benoemd en 4 ledenraadsleden konden voor de eerste maal worden geïnstalleerd. De contributie werd ongewijzigd vastgesteld, maar

dat moest nu ook in Euro's gebeuren. Van de rondleiding met toelichting door het IISG wordt elders in deze Nieuwsbrief een verslag opgenomen.

Zomerbijeenkomst VHV

Door de positieve ervaringen aange-spoord heeft het bestuur van onze vereniging besloten ook in 2000 een zomerbijeenkomst te organiseren. Op zaterdag 19 augustus aanstaande wordt in het Verzetsmuseum een flink aantal belangstellende leden verwacht.

We hadden deze bijeenkomst graag in De Burcht gehouden, maar omdat de Bondsraadszaal wordt gerenoveerd kan dat helaas niet. Het vakbondsmuseum blijft gedurende de verbouwing open voor publiek. Het herstel van de oorspronkelijke muurschilderingen zal voor een belangrijk deel voor de bezoekers van De Burcht toegankelijk zijn. Tijdens deze VHV-bijeenkomst zullen Tinie Akkermans en Jan Jacob van Dijk een beschouwing geven over het tot stand komen van hun boeken over 25 jaar FNV respectievelijk 100 jaar Hout en Bouwbond CNV. Beide sprekers schenken aandacht aan hun opdracht voor het schrijven, wat zij bij hun onderzoek zijn tegengekomen. De VHV-leden ontvangen nog een afzonderlijke uitnodiging voor deze bijeenkomst.

*Els Huizinga
Geert Wagenaer*